

We dragen het stokje over

Bioveem loopt ten einde. Het Bioveem-boek 'Inspirerend boeren!' is uit, er volgen nog een aantal publicaties en voor u ligt de laatste nieuwsbrief. We hebben met veel inzet en voldoening samengewerkt in dit netwerkproject. We hebben gepioneerd met een nieuwe aanpak van onderzoek en kennisoverdracht: met veehouders, adviseurs en onderzoekers samen ervarend leren. Door inbreng van kennis en ervaring door alle partijen, experimenteren op de bedrijven, ervaringen en kengetallen vastleggen en de resultaten helder te maken voor anderen hebben we gezamenlijk kennis ontwikkeld en verspreid. Met deze aanpak zijn er voor een aantal belangrijke knelpunten zoekrichtingen en systeemoplossingen ontwikkeld en geïntroduceerd in de praktijk. Niet alleen bij de zeventien Bioveem-veehouders, maar bij een veel bredere groep: deelnemers van de aan Bioveem verbonden studieclubs, lezers van de nieuwsbrief, gebruikers van de website www.bioveem.nl, lezers van artikelen in vakbladen als Oogst en Ekoland, bezoekers van de vele excursies en open dagen op de bedrijven.

In belangrijke mate ondersteund door LNV, is Bioveem opgezet als netwerk met directe input uit de praktijk en gecoördineerd vanuit onderzoek en advies. Deze coördinatiefunctie vanuit het project vervalt. We dragen het stokje over aan Biologica. Biologica heeft een nieuw kennisnetwerk voor de biologische landbouw en voeding opgezet: BioConnect. Bioconnect bestaat uit verschillende Productwerkgroepen en Themawerkgroepen. Deze werkgroepen fungeren als aanspreekpunt voor de gehele biologische keten, van boeren en tuinders, toeleveranciers, verwerkers, handel en retail. Daar moeten de vragen of suggesties op het gebied van kennis worden neergelegd. Na bespreking in de werkgroepen worden eventueel nieuwe projecten opgestart. Bioconnect ambieert daarmee de spin in het web te zijn van de biologische keten, onderzoek, advies en onderwijs.

Per 2005 worden onderzoeksprojecten op het gebied van biologische melkveehouderij al aangestuurd door Bioconnect; de onderwerpen zijn benoemd in de Productwerkgroep Zuivel en Rundvlees en projectteams zijn versterkt met sectorvertegenwoordigers. Zo wordt er nu gewerkt aan antibioticavrije productie, melk-kwaliteit, 100% biologische input (voer, bodem en bemesting). Daarnaast hopen we dat Bioconnect binnenkort ook de sectorale bedrijfsnetwerken van start kan laten gaan. Hierin gaan studiegroepen draaien, echter met een andere insteek dan in Bioveem. De Bioveem-studiegroepen waren meer gericht op bedrijfsbrede ontwikkeling en behandelden per bijeenkomst één onderwerp. De nieuwe studiegroepen in de melkveehouderij worden thematisch ingestoken en zijn sterker gericht op

S-bemesting beïnvloedt productie rode klaver niet

Zwavel is een essentieel element voor de vorming van aminozuren in gras en klaver. Proeven op grasland in Nederland en België geven bij S-bemesting een stijging aan van 400-450 kg ds per ha. In Bioveem is gekeken wat zwavelbemesting betekent voor een mengsel met gras, rode en witte klaver.

Op een perceel zomergerst van Mts van Liere (Esbeek) is in 2003 een mengsel van gras, rode en witte klaver ondergezaaid. Op een perceel met een lage S-aanvoer (11 kg S/ha/jaar in de laag 0-10 cm) is in 2004 een proef aangelegd met de volgende behandelingen in 4 herhalingen: 0 kg S/ha, 15 kg S/ha, 30 kg S/ha voor de eerste snede en een behandeling met 15 kg S/ha zowel voor de eerste als voor de tweede snede. S-bemesting is uitgevoerd met Kieseriet. Zowel in 2004 en 2005 zijn metingen gedaan aan opbrengst, klaver-aandeel, stikstof en zwavelgehalte.

Het gemiddelde aandeel rode klaver was over 2004 en 2005 respectievelijk 81% en 70%. Het witte klaveraandeel was verwaarloosbaar. Het S-gehalte van de eerste snede was zonder S-bemesting over beide jaren statistisch lager dan met bemesting zie de tabel. Deze gehalten zijn lager dan het streeftraject (>2 g/kg ds). De gehalten zijn hoger dan verwacht op basis van S-aanvoer op bodemanalyse.

De S-opbrengst in veldjes zonder S-bemesting lag in beide jaren rond de 25 kg S/ha. In beide jaren lag zonder S-bemesting de N/S-verhouding boven de 14 (18 in 2004 en 17 in 2005) waarbij er bij gras een risico van opbrengstderiving is. Echter in beide jaren werd de opbrengst van de eerste snede en de jaaropbrengst niet significant beïnvloed door zwavelbemesting. Wellicht komt dit door het hoge aandeel rode klaver: ook in Noors onderzoek kon er geen effect worden aangetoond van zwavelbemesting op rode klaver.

vloedt door zwavelbemesting. Wellicht komt dit door het hoge aandeel rode klaver: ook in Noors onderzoek kon er geen effect worden aangetoond van zwavelbemesting op rode klaver.

Conclusie

In dit onderzoek is geen duidelijk effect aangetoond van zwavelbemesting op een graslandmengsel waarbij het aandeel rode klaver hoog was. Voor een mengsel met een hoger aandeel witte klaver kan dit anders liggen. Tot nu toe is qua nutriëntenvoorziening in de praktijk vaak kalium het limiterende element voor grasklaver.

Nick van Eekeren,
Louis Bolk Instituut

Tabel 1: Zwavelgehalte en droge-stofopbrengst met en zonder zwavelbemesting

	S-bemesting kg S/ha			
	0 kg	15 kg	30 kg	15+15 kg
S-gehalte 1e snede 2004 (g/kg ds)	1,7 a	2,2b	2,2b	2,1b
Opbrengst 1e snede 2004 (t ds/ha)	4,64	4,71	4,87	5,02
Totale opbrengst 2004 (t ds/ha)	13,85	14,16	14,36	14,52
S-gehalte 1e snede 2005 (g/kg ds)	1,7a	2,2b	2,2b	2,1b
Opbrengst 1e snede 2005 (t ds/ha)	4,12	4,05	4,21	4,45
Totale opbrengst 2005 (t ds/ha)	12,87	12,46	12,46	12,68

Getallen met verschillende letters verschillen significant (P<0,05)

implementatie van kennis. De deelnemers aan de themastudiegroepen gaan op het eigen bedrijf daadwerkelijk aan de slag met het gekozen thema en worden daarbij ondersteund door de groepsbegeleiding en andere deelnemers. Door ook de kennis en ervaringen uit deze groepen expliciet te maken en verder uit te dragen, leveren ze op hun beurt ook weer een bijdrage aan verdere kennisontwikkeling.

We hebben in Bioveem een sterke interactie opgebouwd tussen veehouders, onderzoek en advies. Hiermee is een grote betrokkenheid van

de doelgroep gerealiseerd en werd praktische relevantie van onderzoek en oplossingsrichtingen geborgd. Met de Bioveem-aanpak hebben we bijgedragen aan de versterking en verbreding van de biologische melkveehouderij, de basis voor een sterke zuivelketen. Bioconnect neemt het stokje over, u als veehouder bent aan zet!

Het projectteam van Bioveem:
Bert Philipsen
Ina Pinxterhuis
Edith Finke
Nick van Eekeren